УДК 657.372.1

ФІНАНСОВИЙ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК АМОРТИЗАЦІЙНИХ ВІДРАХУВАНЬ

Єрмолаєва М. В., к.е.н., доцент; Скиданенко Ю. Д., к.філол.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто особливості нарахування амортизації основних засобів у фінансовому обліку, порядок створення та використання амортизаційного фонду підприємства, напрями оптимізації інвестиційного характеру амортизаційного фонду підприємств та облікове відображення використання амортизаційних відрахувань на балансових і позабалансових рахунках бухгалтерського обліку.

The article discusses the features of depreciation of fixed assets in the financial account, the establishment and use of the depreciation fund of enterprise and optimization directions of investment-related areas of fund enterprises and the accounting reflect of using depreciation contributions on the balance and off- balance deposits of accounts.

Постановка проблеми. З моменту переходу України на міжнародні стандарти обліку і звітності багато питань виникло у зв'язку з визначенням сутності амортизації у фінансовому бухгалтерському обліку, з порядком вибору методів нарахування амортизації та використанням накопичених амортизаційних відрахувань. Крім того, зміна економічних умов відтворення основного капіталу актуалізує необхідність дослідження ринкової системи амортизації в аспекті змін фінансово-економічного змісту формування та наступної реалізації амортизаційної політики підприємства. Це обумовлено тим, що гнучка амортизаційна політика, як державна, так і окремого підприємства, є одним з головних факторів відновлення економічного зростання в умовах інвестиційної кризи, спаду виробництва та інфляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми присвячені праці іноземних та вітчизняних науковців і практиків, зокрема Л. А. Бернстайна, Е. Хендріксена, І. Голошевича, Г. Кірейцева, В. Савчука, С. Євтушенка, І. Чалого та інших. Це свідчить про те, що проблема застосування амортизаційної політики на підприємстві потребує глибокого дослідження і є актуальною.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз змін в методиці нарахування амортизації основних засобів згідно Податкового кодексу та дослідження порядку формування амортизаційного фонду підприємства та порядку його обліку і використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній економічній літературі існує декілька тлумачень сутності амортизації. Амортизація (пізньолатинське amortisatio - погашення) це:

- поступове зношування обладнання, будинків, споруд, транспортних засобів та інших необоротних активів і перенесення їх вартості частинами на продукцію, що виробляється;
- зменшення цінності майна, обкладеного податком (на суму капіталізованого податку);
- в техніці (від французького amortir - послаблювати, пом'якшувати) – пом'якшення ударів [1].

Амортизація основних засобів – це об'єктивний економічний процес перенесення вартості основних засобів по мірі їх зносу на продукт або послуги, що виробляються. Необхідність амортизації витікає з особливостей участі основних засобів у процесі відтворення – вони функціонують протягом ряду окремих циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму. В кожній одиниці нового продукту відтворюється частка вартості основних засобів пропорційно їх зносу.

З точки зору бухгалтерського обліку амортизація являє собою єдність процесів зношення та відшкодування вартості необоротних активів. Її призначення полягає в акумулюванні у грошовій формі ресурсів для відновлення необоротних активів, що використовуються в процесі виробництва. Амортизаційні відрахування залишаються у розпорядженні підприємства і формують його амортизаційний фонд.

За період корисного використання необоротних активів необхідно накопичити суму грошових коштів, достатню для заміни зношених активів. Накопичення здійснюється на окремому банківському рахунку підприємства, який називають амортизаційним фондом. Призначенням коштів амортизаційного фонду є відновлення (придбання замість зношених) необоротних активів.

На практиці розрізняють два основних види амортизації – амортизацію, пов'язану зі зносом необоротних активів, та виключну амортизацію. Під амортизацією, пов'язану зі зносом, розуміють амортизацію конкретних об'єктів, яка полягає у накопиченні в амортизаційному фонді їх списуваної вартості за період корисного використання.

Під виключною амортизацією розуміють формування певного резерву у складі власного капіталу за рахунок грошових коштів, що звільнено в процесі амортизації, пов'язаної зі зносом або у зв'язку з наданням податкових пільг. Кошти цього фонду направляються на фінансування непередбачених витрат.

Призначенням амортизаційного фонду є відновлення необоротних активів. Але навіть у випадку своєчасного поповнення амортизаційного фонду коштів, накопичених до кінця терміну корисного використання необоротних активів, може виявитись недостатньо для його заміни. Внаслідок інфляції ринкові ціни на обладнання підвищуються, а кошти амортизаційного фонду знецінюються. З цієї причини протягом терміну існування амортизаційного фонду його кошти спрямовуються на фінансування існуючих активів [6].

Амортизаційний фонд створюється шляхом щомісячних відрахувань. Порядок нарахування амортизації необоротних активів регламентує П(С)БО 7 «Основні засоби». У фінансовому обліку підприємство самостійно обирає метод амортизації. Згідно П(С)БО 7, амортизація основних засобів нараховується за одним з методів, а саме: прямолінійним, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивним, виробничим.

Згідно П(С)БО 7 підприємство має право переглянути метод нарахування амортизації у разі зміни очікуваного способу отримання економічних

вигод від використання об'єктів. Нарахування амортизації за новим методом починається з місяця, наступного за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації [4].

Накопичення сум нарахованої амортизації відбувається по кредиту рахунка 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Крім того, з 1 січня 2004 року до Плану рахунків було введено позабалансовий рахунок 09 «Амортизаційні відрахування». Рахунок 09 призначений для ведення позабалансового обліку нарахування та використання амортизаційних відрахувань, є пасивним. Нарахування амортизаційних відрахувань проводиться по кредиту рахунка 09, а використання амортизаційних відрахувань відповідно відображається по дебету цього рахунка. Рахунок 09 може мати залишок, який залежно від того, в який момент часу такий залишок аналізується, може трактуватися як початкове сальдо, поточне сальдо або кінцеве сальдо [3].

Облік амортизаційних відрахувань на цьому рахунку «не прив'язаний» до будь-якого конкретного періоду (наприклад, календарного року з 1 січня по 31 грудня), отже, облік на цьому рахунку ведеться постійно. Це означає, що рахунок 09 не відкривається тимчасово на будь-який період, після закінчення якого він закривається, наприклад, як рахунок фінансових результатів, що за своєю природою є активно-пасивними.

Таким чином, рахунок 09 використовується як постійний рахунок, який за своєю класифікацією є пасивним. Це означає, що цей рахунок не може мати активного (дебетового) сальдо. Це пов'язано з тим, що використати амортизаційних відрахувань більше, ніж нараховано, не можна, і не можна зарахувати використання амортизаційних відрахувань у рахунок майбутнього нарахування таких відрахувань (тобто «в борг»).

Отже, відображенню на рахунку 09 підлягають амортизаційні відрахування, облік яких провадиться на відповідних субрахунках рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів».

Зменшення залишку на рахунку 09 розглядається як використання нарахованих амортизаційних відрахувань, і таке зменшення відображається у випадку здійснення капітальних інвестицій. У бухгалтерському обліку під капітальними інвестиціями розуміється придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, і облік таких інвестицій ведеться на відповідних субрахунках рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Амортизаційні відрахування можуть бути використані за наступними напрямками: будівництво об'єктів, придбання (виготовлення) основних засобів, поліпшення основних засобів, придбання (створення) нематеріальних активів, інші капітальні роботи, погашення отриманих на капітальні інвестиції позик [4].

Однак, позабалансовий рахунок 09 відрізняється від балансового рахунка 13. За своєю сутністю рахунок 09 є свого роду джерелом (фондом) фінансування капітальних інвестицій, оскільки сума нарахованої амортизації (накопиченого зносу) в бухгалтерському обліку фактично зменшує фінансові результати діяльності підприємства без фактичного витрачання грошових коштів. Залишок по рахунку 09 збільшується на ту ж суму, на яку сума нарахованої амортизації необоротних активів зменшує фінансові ре-

зультати діяльності підприємства (в кінцевому підсумку – нерозподілений прибуток / непокритий збиток) [5].

Під час строку корисного використання необоротних активів їх вартість суттєво змінюється, причому не тільки у бік зменшення. Амортизаційні відрахування здійснюються на підставі ціни придбання з врахуванням періодичної переоцінки, яка може неадекватно відображати темпи інфляції. Науково-технічний прогрес та інфляція спричиняють збільшення вартості необоротних активів. Інфляція, наприклад, специфічно впливає на процес нарахування амортизації. З одного боку вона збільшує фактичну вартість «пасивних» об'єктів (будинки, споруди тощо), а відтак і їх ринкову вартість навіть після списання попередніх витрат. З іншого боку, за умови швидкого морального старіння «активних» об'єктів (транспортні засоби, верстати, обладнання тощо) інфляція спричиняє зростання витрат на заміщення зношених об'єктів новими, внаслідок чого необхідне збільшення амортизаційних відрахувань. Тому для забезпечення безперервного процесу виробництва та само інвестування підприємства вимушені використовувати інші ресурси, що негативно відбивається на їх фінансово-економічному становищі. Такі випадки потребують вжиття заходів антиінфляційного захисту амортизаційного фонду.

Серед існуючих інструментів подолання впливу інфляції можна відмітити переоцінку вартості необоротних активів та індексацію амортизаційних відрахувань. У зарубіжній практиці для запобігання або зменшення впливу інфляції застосовують резервну амортизацію, яка є сумою додатково нарахованого зносу, що необхідна для компенсації втрат амортизаційного фонду внаслідок інфляційних процесів [2]. Така сума може бути розрахована щомісяця на підставі величини індексу інфляції та не буде вважатися частиною прибутку звітного періоду, оскільки відноситься до минулих періодів.

Висновки. В сучасній вітчизняній економіці державна амортизаційна політика не є досконалою. В Україні не розроблена концепція ефективного накопичення і використання фінансових ресурсів. Внаслідок цього амортизація розглядається як другорядна у вирішенні завдань відтворювального характеру та у відновленні фінансових ресурсів підприємства. Впорядкування методики нарахування амортизації необоротних активів, створення і ефективне використання амортизаційного фонду а також застосування методу резервної амортизації дасть можливість оптимізувати інвестиційний характер амортизаційного фонду, мати додаткові ресурси для реновації необоротних активів, оптимізувати та мінімізувати базу оподаткування сучасних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Большая советская энциклопедия [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/156558/Амортизация

2. Эккаунтология. Бухгалтерский словарь. [Електронний ресурс].-Режим доступу:http://accountologi.usoz.ru/index/amortizaciya/o-2405

3. Інструкція по використанню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Мінфіну України від 30.11.99 г. № 291 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.buhgalteria.com.ua/Answer.html?id=3663

4. П(С)БО 7 «Основні засоби». Бухгалтерський облік: нормативна база / Уклад.

Я. Кавторєва, Ф. Федорченко, В. Кузнєцов. – 11-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2005. – 524 с.

5. Риндя А. До національного бухгалтерського обліку повернулося поняття використання амортизаційних відрахувань. [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://buhgaltera.blogspot.com/2009/02/blog-post_2790.html.

6. Фінансовий аналіз та менеджмент [Електронний ресурс].-Режим доступу:http://finance-place.ru/fin-menedzhment/privlechennjy-kapital/sobstvenniy/amortizacionniy-fond.html.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК 658.5:65.012:631.15

ПОКАЗНИКИ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ МОНІТОРИНГУ, ДІАГНОСТИКИ І КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Жадько К.С., к.е.н., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія

В статті запропоновано альтернативи вибору економічних показників систем моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств в залежності від потреб управління, запропоновано використання інтегрального показника з ваговими коефіцієнтами.

In the article a proposed an alternative choice of economic indicators of monitoring, diagnosis and control of enterprises according to management needs, proposed the use of the integral index weights.

Постановка проблеми. У процесі проведення моніторингу, діагностики і контролю для визначення основних параметрів інформаційної системи відбувається формалізація правил збору й обробки сформованих потоків інформації та економічних показників. Це дозволяє менеджерам одержувати доступ до бази даних за весь період діяльності підприємства для прийняття управлінських рішень. Для ефективного управління підприємством в умовах кризи недостатньо тієї інформації, що обробляється в традиційному порядку. У ній може не міститися необхідної інформації про зміни в системі з метою зменшення негативного впливу кризових явищ. Цінність інформації залежить від того, який вплив вона робить на ухвалення рішення. Інформація має ціну, якщо вона змінює уявлення працівника про реальну дійсність, якщо менеджер відповідної ланки управління реагує на виявлені зміни і якщо ефективність управління поліпшується у зв'язку з впливом виявлених змін на процес прийняття управлінських рішень. Тому застосування різних систем економічних показників в системі моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств дозволяють отримати інтегроване управління, що використовують для розподілу інформаційних потоків так, що підприємство стає сукупністю взаємодіючих і управлінських гнучких систем. Формування автоматизованої системи формування економічних показників в системах моніторингу, діагностики і контролю забезпечують оптимальне прийняття управлінських рішень. У результаті використання можливостей інформаційних і комунікаційних технологій може швидко підвищитися рівень взаємозв'язків у системі управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовим питанням еко-